
door het verleden: Duitsland. Na een toevallige ontmoeting met gemeentepredikant Erich David uit Velbert werd deze in de zomer van 1959 door Pilon uitgenodigd naar Heemstede. Het gesprek over Duitse participatie aan een plan in Israël werd in de herfst in de pastorie van Velbert voortgezet. Op het eerste gezicht maakte Pilon een toch al complexe situatie nog ingewikkelder. Duitsland riep in Nederland en vooral in Israël gemengde gevoelens op. Belangrijker dan alle bezwaren was echter dat Erich David de eerste internationale gesprekspartner was met wie Pilon in volle openheid kon spreken over de gedachte van solidariteit in plaats van, en niet als nieuwe gedaante van de Jodenzending. In Velbert maakten Bakker en hij kennis met de oudtestamenticus Nikolaus Becker.

De Duitsers hechtten belang aan de zaak. Op 7 mei 1960 maakte Pilon in Veldert kennis met de hoogleraar Friedrich Karrenberg, voorzitter van de sociaal-ethische raad van de Evangelische Kirche in het Rijnland, *Oberkirchenrat* Heinz Stöver en *Sozialreferent* Horst Dahlhaus. De laatste was in het dagelijks leven zakenman, en nam de verantwoordelijkheid op zich om praktische voorwaarden te scheppen voor de oprichting van een Duitse vereniging Nes Ammim. Het resultaat was een 'Geschäftsführung', in nauw verband met de Rheinische Kirche. De Duitsers wensten verzoening met Israël, op door de joden te stellen voorwaarden. Galilea was daarvoor veel beter geschikt dan een locatie in Duitsland zelf. Aan een volgende conferentie, op 30 januari 1961 in het diaconessenhuis van Mülheim-Selbeck, namen ook Heinz Kremers (godsdienspedagoog in Kettwig) en de joods-christelijke *Jugendreferentin* Lilly Simon deel. Net als Hanna-Louk van Stegeren-Keizer waarschuwde Simon er tegen om van Nes Ammim een 'joods-christelijk ghetto' te maken. De aanwezigheid van joods-christelijke bewoners was inopportuun, omdat zij het project onmogelijk zouden maken bij de plaatselijke joodse bevolking. Hoofddoel was: schuld betuigen door christenen tegenover de joden, en op grond daarvan verzoening. Binnen de Rheinische Kirche sprak dit doel velen aan. Eind 1962 waren er al bijna 8000 donateurs. De Duitse Nes Ammim-vereniging werd op 8 maart 1963 in Velbert gesticht. Kremers had de principiële grondslag uitgewerkt. Fundamenteel daarin was de afwijzing van iedere vorm van zending onder de joden:

Die Kirche muss auf Judenmission verzichten (...). Unter Judenmission verstehen wir hier alle Versuche der Kirche, Juden aus ihrem Volk, das auch heute noch mehr ist als nur ein Volk, nämlich Bundesgemeinde Israel, herauszulösen und sich der Heidenkirche einzugliedern.¹⁹

Nes Ammim Duitsland was voortreffelijk georganiseerd. De leden

¹⁹ Adam Weyer (ed.), *Heinz Kremers. Liebe und Gerechtigkeit. Gesammelte Beiträge*, Neukirchen-Vluyn 1990, 250.